

ДО ВИСШИЯ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА ВКС

ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА ВАС

ДО МИНИСТЪРА НА ПРАВОСЪДИЕТО

ДО ПРАВНАТА КОМИСИЯ НА НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

СТАНОВИЩЕ

ОТ НАЦИОНАЛНАТА АСОЦИАЦИЯ НА МЕДИАТОРИТЕ

Относно промените в Закона за медиацията и ГПК

Във връзка с приетите промени в Закона за медиацията и Гражданския процесуален кодекс, обнародвани в ДВ от 02.02.2023г. бихме искали да изразим **силна подкрепа за въведената реформа с първа среща на задължителна съдебна медиация**, и същевременно да акцентираме върху **два ключови въпроси, от които ще зависи изцяло успеха на тази реформа.**

Както е посочено в аргументацията на **реформата**, с нея се цели: **Разтоварване на съдебната система и същевременно улесняване на гражданите и търговците** при решаването на споровете им - чрез значително спестяване на време, пари и усилия за воденето на съдебни дела.

За да се случат реално тези два ефекта, както и авторите на реформата са посочили, задължителните условия са да се осигурят:

- **КАЧЕСТВЕНА ПРОЦЕДУРА ПО МЕДИАЦИЯ** - чрез надеждни и компетентни медиатори и чрез спазване на правилата, по които се провежда процедурата – при независимост и безпристрастност на медиаторите.
- **ЕФЕКТИВНОСТ** – да има споразумения при голям брой от опиталите медиация.
- **ДОСТЪПНОСТ** – да могат бързо и лесно да спорещите страни да получат услугата медиация.

В настоящите законови текстове обаче са заложили 2 сериозни пречки за постигането на тези цели: Как да се осигури нужното на страните **качество** при разрешаването на широк кръг житейски казуси, **за което се изискват далеч повече квалификации и опитност от юридическата?** И Как да се осигури нужният брой подходящо квалифицирани медиатори за провеждане на медиации навреме?

1. ПРЕЧКИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО

1.1. КАКВА КОМПЕТЕНТНОСТ Е НЕОБХОДИМА на един медиатор, за да осигури качествена процедура?

СЪЩНОСТТА на процедурата по медиация е да помогне на хората в спор да се чуят и да защитят най-важните си човешки интереси, за да се уговорят решения, които уважават достойнството и дават ползи и за двете страни. Това могат да са бизнес интереси – да съберат пари, които са им дължими, да продължат бизнес отношения, които ще им носят печалби, да разделят имот, така, че всеки да получи полагащото му се, вместо да остава неизползваемо, както и лични интереси - да се уговорят за грижите за детето си, така, че то да получи най-подходящата емоционална и финансова грижа от родителите си, да установят работеща комуникация, която да защитава честта и достойнството на всеки от участниците, и редица други аспекти, далеч извън полето на правото.

Именно за това основната компетентност, която се очаква от медиатора, е да осигури възможност за разговор и решения, които да излизат от страните, с уважение към интересите на всеки.

1.2. В ПРАКТИКАТА И В ЗАКОНОВАТА УРЕДБА ДОСЕГА СЕ Е УСТАНОВИЛА ПОЛЗАТА ОТ СПЕЦИАЛИСТИ ОТ РАЗЛИЧНИ ПРОФЕСИИ

Специалисти от различни професии са привлечени в съдебните центрове по медиация и в България и по света. В Европа например, част от центрoвете към съдилища привличат психолози и педагози като медиатори по семейни спорове.

Това е и причината при нормативното уреждане на медиацията в страната през 2004 г. единствено изискване за упражняването ѝ да е лицето да е преминало през сертифициращо обучение за медиатор и да е вписано в Единния регистър на медиаторите в България.

Подобна законова уредба се основава на разбирането, че основен фокус на медиационната процедура не е дълбочинното разбиране на юридическото измерение на спора, а неговото цялостно обхващане и тълкуване в различен смисъл с цел постигане на по-устойчиво решение. Този изконно залегнал в закона постулат обаче би бил компроментиран от въвеждането на изискване за наличието на юридическо образование у съдебния медиатор.

Нито в законопроекта, нито в проведените разисквания при обсъждането му на първо или второ четене бяха дадени солидни или задълбочени аргументи, които да обосноват поставянето на подобно изискване или най-малкото да разяснят кое благо се пази посредством подобно допълнително условие за практикуване дейността на медиаторите към подлежащите да заработят съдебни центрове. Напротив, прави впечатлението, че единствен критерий е наличието на юридическо образование, а не

юридическа правоспособност, каквато едно лице например следва да притежава за да може да бъде юрист. Подобно изискване съответно **не е възможно да обезпечи** евентуално целената чрез приemanото му гаранция, че процедурата по медиация в хода на едно течащо съдебно производство, ще приключи с евентуално споразумение, което да подлежи на одобрение впоследствие от съда.

1.3. РОЛЯТА НА АДВОКАТИТЕ В МЕДИАЦИЯ ГАРАНТИРА в достатъчна степен правата на страните, и не е необходимо и медиаторът да е юрист

Същевременно, така приетото изискване **реално дискредитира и ролята на адвокатите, чието участие в медиацията е гарантирано и чието роля именно е да охраняват законосъобразността** на евентуално постигнатата спогодба. Още повече, че **в етапа, на който страните ще бъдат насочвани към медиация от съда – а именно след заведено дело, те вече са получили правна подкрепа.**

В по-голямата част от делата статистиката показва, че страните са ползвали юридически съвет или се представляват от адвокат в конкретното производство, които адвокати по никакъв начин не са лишени от участие в самото медиационно производство. Напротив, част именно от тяхното задължение е да придадат правна форма на постигнатото в медиацията споразумение, като го формулират по начин който да не противоречи на закона или добрите нрави. Приемането на уредба, която да изисква съдебният медиатор да притежава юридическо образование с оглед законосъобразността на евентуално постигнатото споразумение практически лишава от значение участието на адвокатите.

Затова на етапа на медиация при заведено съдебно дело, при вече включени двама юристи – адвокати на страните, е ненужно да се акцентира отново върху юридическите аргументи и юридическото говорене – чрез медиатор-юрист. В този етап е **доказано най-резултатно да се включи разговора за чисто човешката гледна точка – за личните и/или бизнес отношения**, които всъщност са решаващи за изхода от спора. Медиацията може да помогне да страните да **преподредят отношенията си по правила, които им дават много повече спокойствие или възможности и ползи** занаяпред.

1.4. КАКВО ПОКАЗВА ПРАКТИКАТА В СЪДЕБНИТЕ ЦЕНТРОВЕ относно ползата от различните професии?

Обръщаме внимание, че в **България, още първата медиация** в съдебния център в София през 2010г. беше проведена **от медиатор строителен инженер.** По-голямата част от медиаторите в съдебните центрове в България досега не са били юристи, а хора от различни професии – счетоводители, психолози, полицаи, инженери, собственици на бизнес, а резултатите от медиациите им показват, че споразуменията са както на тези, постигнати с медиатори-юристи. Само като пример, понастоящем в Центъра за спогодби и медиация към Софийски районен и градски съд действат 33 медиатори-юристи и 28 медиатора-неюристи, успешно осъществявайки дейността си независимо от наличието на юридическо образование или не. За всички тях, както и за останалите медиатори,

непритежаващи правно образование, е налице обоснованото правно очакване, че упражняването на медиация ще може да бъде осъществява в съдебни или извънсъдебни центрове предвид, че по същество извършваната процедура било в център по медиация към съда или извън него по същество не е различна Така съществуващата правна уредба, непредпоставяща наличието на юридическо образование спрямо медиаторите, в най-висша степен отразява разбирането, че медиацията има далеч не само правно измерение.

С оглед на натрупания опит, е важно експертността на тези медиатори да бъде привлечена и занаяпред. Приемането на противоположното би създадо сериозен риск и от засилване на публичното възприемане на процедурата по медиация като още една инстанция, пред която всяка от страните „аргументира“ правотата на своята позиция пред юрист, от когото очакват решение. В тази връзка, цел на всички програми по въвеждане на една или друга форма на задължителна медиация е изграждането на култура на приоритетно отнасяне на споровете към медиация – цел, която няма как да бъде постигнато, ако тежестта на усилията в тази посока е изнесена върху силата на чисто правните аргументи.

В ОБОБЩЕНИЕ, причината хора от различни професии да са ценни за ефективния резултат от медиацията е, че най-важното в медиацията е да се извадят на преден план свързващите интереси – за което би бил особено полезен медиатор, който има опит в преговорите и комуникацията и още повече – специалист в съответната сфера, който да изгради връзка на доверие със страните, опосредено която да се стигне до решение на спорните моменти.

Поради това смятаме, че истинска ефективност на процедурите по медиация ще се постигне с участието на хора от всички професии.

1.5. ОГРАНИЧИТЕЛНИЯ ХАРАКТЕР НА изискването за образование

На следващо място, считаме, че **предвиденото изискване за юридическо образование** (Дори не и юридическа правоспособност или опит в сферата на медиацията, доказващ действително професионализма на едно лице) **спрямо медиаторите в центрoвете по съдебна медиация съставлява едно ограничение на правата на основание образованието на гражданите, каквото Конституцията ни не допуска.** С това практически се дискриминират едни медиатори (тези практикуващи на общо основание) спрямо други (тези, които ще бъдат допуснати да работят в съдебните центрове) единствено на основание образованието им. Подобна дискриминационна политика не може да бъде обоснована, тъй като наличието на завършено юридическо образование не съставлява квалификационно изискване, което да гарантира наличието на по-високи компетенции у лицето притежаващо го. Напомняме, че понастоящем броени са юридическите факултети в страната, които предлагат дисциплината „Медиация“ като част от своята програма, при това единствено като избираема такава за обучаваните студенти-юристи. Към това следва да бъде отчетено, че дисциплината във всеки един от

тези факултети е била въведена преди по-малко от 10 години, т.е. няма как да бъде прието, че юристите-медиатори, които се очаква да изнесат задължителната медиация в началната ѝ фаза, ще са преминали през подобно обучение. Както бе казано по-горе, по същество процедурата по медиация, провеждана в медиационен център към съда или извън него не е различна и *ergo* няма как да бъдат различни и изискванията спрямо медиаторите, работещи съответно на тези места. Допускането на подобно нееднакво третиране от страна на закона на лица, осъществяващи една и съща дейност, при изначална (а и последваща) пълна липса на обосновка или пропорционалност на подобно различно третиране, следва да не бъде допускано.

2. ПРЕЧКИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ДОСТЪПНОСТТА

2.1. БРОЯТ НА РЕАЛНИТЕ МЕДИАТОРИ-ЮРИСТИ които биха били на разположение

За да могат спорещите страни реално да се ползват от услугата медиация, **освен компетентни професионалисти в различни сфери, е нужно медиаторите да са и достатъчно, и налични във всички населени места в страната.**

Според първоначалните прогнози, представени от ВСС при 12 вида дела, предмет на задължителна медиация по чл.140а, **биха се очаквали около 50 000 случая на медиация годишно.** След намаляването на делата за задължително насочване към медиация на б вида, вероятно могат да се очакват поне **25 000 медиации годишно**, с оглед и на допълнителната възможност по чл.140, ал.2 съдиите да преценяват. Така при сегашната законова уредба **и изискването за медиатори-юристи** в съдебните центрове, **бихме се сблъскали бързо с недостатъчен брой медиатори във всички населени места.**

Към момента **медиаторите, вписани в Единния регистър са около 3300**, като по последни статистики около 40% от тях са юристи, останалите 60% от всички професии, т.е. **юристите са по-малко от 1300 души.** Това може да бъде лесно проверено от **специалисти нв МП.** Тези 1300 души са обучавани в продължение на близо 19 години (т.е. от приемането на Закона за медиацията през 2004г. досега), **част от тях не практикуват, и вероятно не биха имали нито желание, нито възможност да се включват в съдебни центрове за медиация.** Нормално е да имат развита своя юридическа практика, която да не може да бъде съвместявана с медиаторска такава. Освен това, голяма част са съсредоточени и в големите градове. Поради това **допълнителното ограничение медиаторите в съдебните центрове да са само юристи, създава реалният риск да няма достатъчен брой медиатори, които са добре подготвени и имащи възможност да поемат медиациите, които се предвижда задължително да следва да преминат през процедурата.**

2.2. НАЛИЧИЕТО НА СЪДЕБНИ ПРОСТРАНСТВА ЗА МЕДИАЦИЯ

Наред с броя професионалисти, **е важно да се осигури и реална възможност за бързо провеждане на медиации** – тъй като целта на медиацията е именно бързо решение –

според закона в максимален срок до 2 месеца от началото на процедурата. За целта е нужно да се осигурят достатъчно места – зали и графици.

При прогнозно 25 000 медиации годишно за страната, ако предположим, че могат да се очакват средно по 2000-3000 медиации се очакват в големите градове, като София, Варна, Бургас, това означава около 160 - 200 медиации месечно.

Това би означавало, че при **20 работни дни ще е нужно да се осигури място за 10 различни медиации на ден** по различни спорове, потенциално и по 2 срещи допълнително по всяка медиация. Всяка среща по медиация е средно 2-3 часа. Т.е. едно помещение за медиация на ден може да поеме максимум 3-4 срещи по медиация. Което означава, че за всеки съдебен център, ще са нужни **2, 3 или повече зали за медиация едновременно и съответните медиатори, които да поемат работата там.**

3. КАКВО ПРЕДЛАГАМЕ

Именно за да се избегнат тези рискове и да се даде възможност за постигане на повече споразумения – е необходимо да се осигурят квалифицирани специалисти – медиатори в различни професионални сфери, достатъчен брой и в достатъчно места.

Предлагаме 2 конкретни законови мерки за целта:

3.1. ОТПАДАНЕ НА ОГРАНИЧЕНИЕТО ЗА ЮРИДИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ НА МЕДИАТОРИТЕ В СЪДЕБНИТЕ ЦЕНТРОВЕ

В чл. 20 от ЗМ да отпадне ограничението за медиатор – „Лице с юридическо образование“, и да гласи както следва:

Чл. 20. (Нов - ДВ, бр. 11 от 2023 г., в сила от 01.07.2024 г.) (1) Медиатор към съдебен център по медиация може да бъде лице, което отговаря на изискванията на чл. 8, ал. 1 и е преминало допълнителен подбор и специализирано обучение по ред, определен в наредбата по чл. 25.

Така с Наредбата спокойно ще се въведат допълнителни изисквания, които да гарантират, че медиаторите ще бъдат подбирани според квалификацията и опита им, и същевременно ще се отвори възможност да се използва ресурса на различните професии.

3.2. ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ИЗБОР НА ИЗВЪНСЪДЕБНИ ЦЕНТРОВЕ ЗА МЕДИАЦИЯ

Като втора законова мярка предлагаме **медиацията по предвидените в чл. 140а, ал. 1 и 2 да може да се провежда и в извънсъдебни центрове, отговарящи на изискванията подобни на съдебните центрове, или на завишени изисквания.**

Причината е, че това **ще даде качество и достъпност на процедурата.** Провеждането на медиация в извънсъдебен център има едно **съществено предимство** пред тази в съдебните центрове, и това е че страните идват на **етап, в който конфликта им все още**

не е претоварен от искове, нападки, и желание за възмездие, и възможностите да си спестят, време, нерви, усилия и пари, са наистина значими. В 1 до 2 срещи обикновено се постигат споразумения и изобщо не се стига до съдебни дела.

Ако се цели разтоварване на съдебната система, както и удовлетворение на страните, именно това е най-сигурният път.

Тъй като **разбираме съображенията за гарантиране на качеството на процедурата**, смятаме, че то може да се гарантира чрез **вписване на Извънсъдебните центрове за медиция в регистър, и контролиране на дейността им**, както и чрез **завишаване на изискванията за придобиване на правоспособност като медиатор и за поддържането на статуса медиатор** – напр. чрез подновяване на вписването веднъж на всеки 2 или 3 години след изпълнение на определени условия за извършени медиации и премината квалификация.

Държавата има достатъчно опит в делегирането на дейности за защита на правата на хората, дори в условията на задължителност, каквито са и нотариалната и адвокатската дейност по същността си.

В този смисъл, **делегирането на възможността медиации да се провеждат извън съда ще повиши качеството, тъй като страните ще си избират Центрове, за които са уверени, че ще получат качествена услуга**. Същевременно **ще има създадени механизми за контрол** – в подготвяния проект за изменение на Наредба 2 към Закона за медиацията има подробно разписани текстове за изискванията към Центровете за медиация, и завишените изисквания към медиаторите.

Предлагаме изменение и допълнение в ГПК в Глава първа, чл.140а:

- **провеждането на медиация съгласно чл.140 а от ГПК да бъде по избор на страните в съдебни или в извънсъдебни центрове. Като се предвиди те да работят по едни и същи правила, една и съща тарифа, и да подлежат на предварителен и последващ контрол на дейността им.**

- към ал.(4) **да се премахне т.4** „страна по делото е държавата или държавно учреждение;“, защото подкопава използването на медиацията в административното правосъдие, която е настоятелно подкрепена с Европейска директива за някои аспекти на медиацията по граждански и търговски дела – влязла в сила от 21.05.2008 г. и противоречи на Препоръка № R(2001) 9 - 05.09.2001г. на Комитета на министрите към страните-членки за алтернативите на съдебния спор между административните органи и частни лица. **На нейно място или като т. 7 се добавя текстът** – „7. *Страните по делото представят на съда доказателства, че вече са провели процедура по медиация във връзка с този спор и не е постигнато споразумение между тях.*“ Този текст дава равнопоставеност на всички центрове по медиация, които бъдат акредитирани и могат да удостоверяват пред съда проведена медиация:

Чл. 140а.

(4) В случаите по ал. 1 и ал. 2 съдът не задължава страните да участват в процедура по медиация, когато:

1. процедурата по медиация е изключена за съответния вид спор със закон;
2. първото съобщение по делото не е връчено на ответника лично или чрез друго лице в предвидените от закона случаи освен ако ответникът бъде открит по-късно в хода на производството;
3. ответникът признае иска;
4. *страните по делото представят на съда доказателства, че вече са провели процедура по медиация във връзка с този спор и не е постигнато споразумение между тях .;*
5. страна по делото е потребител, с изключение на исковете за вземания, произтичащи от договор за банков кредит или свързани с него правоотношения, както и от договор за имуществено застраховане;
6. по делото са представени убедителни доказателства за извършено насилие над страна по делото от насрещната страна, за наличие на риск за живота или здравето на детето, или за неговия най-добър интерес.
- 7.

Само това ще осигури и качество и достъпност на медиациите, което ще покаже и колко ефективна е процедурата по медиация – когато е в точния момент и подпомогната по най-добрия начин.

Предлагаме също в Закона за медиацията, в Глава шеста, чл.19 да се добави текста „или в избран от страните извънсъдебен център за медиация, акредитиран от Министерство на правосъдието.“:

Чл. 19. (1) В случаите и при условията, предвидени в закон, когато съдът задължи страните по висящо съдебно дело да участват в процедура по медиация, тя се осъществява в съдебни центрове по медиация към съответните съдилища, **или в избран от страните извънсъдебен център за медиация, акредитиран от Министерство на правосъдието.**

Оставаме на разположение да съдействаме за намирането на най-благоприятно решение в интерес на хората, за които се прави тази промяна – в съдебната система и нейните клиенти – страните по спорове.

12.04.2023 г.